

забезпечення початкової школи з навчального предмета «Читання» на теренах незалежної України (паралельно із основними підручниками з читання функціонували пробні для експериментальних класів авторів О. Савченко, Н. Скрипченко, Н. Волошина); II – поява альтернативних підручників з читання (відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти було розроблено альтернативні підручники з читання авторів О. Савченко та В. Науменко); III – розробка навчально-методичних комплексів (розроблено альтернативні навчально-методичні комплекси з літературного читання для учнів 2-4 класів авторів О. Савченко, В. Науменко, М. Чумарної).

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової загальної // Вісник. Тестування і моніторинг в освіті. – 2012. – № 11/12. – С. 17–34.
2. Кодлюк Я. П. Теорія і практика підручникотворення в початковій освіті: підруч. для магістрантів та студ. пед. ф-тів / Я. П. Кодлюк. – К.: Інформаційно-аналітична агенція «Наш час», 2006. – 368 с.
3. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою. 1–4 класи. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2012. – С. 71–91.
4. Перелік навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників, рекомендованих Міністерством освіти і науки України для використання в початкових класах загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою у 2015/2016 навчальному році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/perelik-navchalnih-program.html>.

Гончарук М.В.

аспірант,

Науковий керівник: Михайліченко М.В.

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ УРОЧНОЇ І ПОЗАУРОЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК НАПРЯМ ДОСЛІДЖЕННЯ НІМЕЦЬКОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Задоволення вимог вітчизняного державного стандарту в умовах освітньої реформи у початковій школі об'єктивно зумовлює потребу для кожного вчителя обізнаності в провідних завданнях освіти та їх досконалої реалізації у процесі навчання учнів, а також у позаурочній діяльності, спонукає до орієнтації на європейські цінності. Вітчизняна стратегія всеохоплюючого навчання та виховання повинна мати чіткі процесуальні характеристики (що, як і у якій послідовності, у якому обсязі слід робити), щоб кожен учитель, застосувавши її, міг досягти

запланованого результату. Практика вирішення цього завдання в початковій школі Німеччини базується на засадах поєднання урочної та позаурочної діяльності учнів. Варто зауважити, що останнім часом цьому напрямку досліджень приділяється чимало уваги з боку науковців та педагогів-практиків німецької початкової школи. Це підкреслює актуальність даного питання у освітній практиці Німеччині.

У процесі змін в освіті у нашій державі відбувається виразна переорієнтація методики з опису процесу діяльності на процедури досягнення конкретного результату. Це свідчить про наближення вітчизняних стандартів освіти до європейського освітнього простору. Вимога до сучасного вчителя змінила свою форму: не «вчити», а «навчати» стає соціально і професійно обов'язковим в контексті компетентнісного підходу [6, с. 186].

Розглянувши визначення урочної та позаурочної роботи у працях П. Герцманна (P. Herzmann), Е. Кліме (E. Klieme), У. Краузе (U. Krause), Х. Сольги (H. Solga), Р. Штарк (R. Schtark), та нормативних документах в галузі освіти Німеччини [5, с. 103], ми дійшли висновку, що урочна діяльність учня – це форма організації навчання, що представляє собою зовнішнє вираження узгодженої діяльності вчителя й учнів та здійснюється у встановленому порядку за певним розкладом, переважно за класно-урочною системою [2, с. 137]. Щодо поняття позаурочної діяльності, то найбільш точними є визначення, дані Сольгою Х., яка під позаурочною роботою розуміє діяльність вчителів, батьківської громади та учнів, що організує школа [3, с. 53].

Ефективна організація навчально-виховного процесу та створення сприятливого клімату початкової школи на засадах інтеграції, за В. Босом (W. Vos), буде можливим за умови підсилення навчальної діяльності, що є провідною для учнів початкової школи. Шляхами такого підсилення може бути поєднання учбової діяльності з позаурочною [1, с. 120].

Проаналізувавши нормативно правову літературу в галузі освіти [4; 5; 6], ми визначили головні складові змісту урочної та позаурочної діяльності учнів, що є спільними для України та Німеччини:

1. Загальнолюдські цінності та культура своєї країни.
2. Забезпечення всебічного розвитку особистості.
3. Охорона навколишнього середовища, збереження миру, права людини.
4. Вдосконалення навчальних програм за рахунок нового матеріалу (орієнтація на набуття учнів компетенції).
5. Розвиток внутрішньої диференціації у початковій школі (індивідуалізації).
6. Збільшення учбового часу і перерозподіл часу, відведеного на вивчення окремих предметів і тем.
7. Врахування емоційної і соціальної стабільності дитини.

8. Орієнтація на розвиток мислення і пізнавальних здібностей учнів у ході модернізації навчальних планів, програм і підручників.

9. Розширення мереж факультативних учбових дисциплін.

Виходячи з вищевикладеного, навчально-виховний процес в урочній і позаурочній діяльності має спільні цілі та завдання. Однак дослідники В. Бос (W. Bos), Е. Кліме (E. Klieme), Ф. Радіш (F. Radisch) виділяють низку суттєвих особливостей у способах реалізації цих завдань. Аналіз німецькомовної педагогічної літератури дозволив виявити специфічні, притаманні позаурочній діяльності, особливості:

- позаурочна робота переважно реалізується через роботу найрізноманітніших дитячих гуртків, секцій, творчих об'єднань і занять за інтересами [1, с. 126]. Індивідуалізація позаурочного навчально-виховного процесу, наприклад у «Німецько-українській міжкультурній школі м. Києва» здійснюється через надання кожній дитині можливостей вибору конкретних занять за власним бажанням;

- позаурочна робота не регламентується єдиними обов'язковими програмами, а часто представлена у вигляді авторських курсів. Всі вони мають характер рекомендацій [2, с. 134];

- опосередкований вплив учителя на школяра, що сприяє активізації всіх видів учнівської діяльності. Значно підвищується роль самого школяра у виборі способів використання вільного часу, в реалізації прагнення до самовиховання й формування певних життєвих установок [2, с. 135];

- позаурочна робота, на відміну від навчальної, характеризується тільки вербальним оцінюванням; приймаючи участь у різних видах позаурочної роботи, діти поповнюють особистий досвід, знання про різні види людської діяльності, набуті на уроках, вдосконалюють необхідні вміння та навички; підвищує пізнавальну активність учнів [5, с. 201];

- дозволяє вдосконалити компетенції учнів, розвинути здібності, організувати практичну, суспільно-корисну діяльність, дозвілля дітей; сприяє формуванню самостійності учнів;

- сприяє налагодженню взаємного спілкування вчителів, батьків та учнів;

- створює умови для формування нових інтересів, накопичення життєвого досвіду, кращого закріплення навчального матеріалу [1, с. 128].

До прикладу в 15-й початковій школі м. Дрезден (Німеччина) соблива увага приділяється організації позаурочної діяльності учнів з урахуванням їх вікових та індивідуальних особливостей. Для кожної вікової категорії дітей там практикується використання індивідуальних (консультації), групових (тренінги, ділові та рольові ігри), масових (проекти, свята, концерти) форм діяльності. Педагоги школи переконані, що позакласна та позашкільна робота повинна бути логічним продовженням навчально-виховної роботи, яка здійснюється на уроках.

Так, знання з природознавства можуть бути поглиблені й розширені на тематичному вечорі проєктів, а з німецької мови – під час обговорення кінофільму чи спектаклю за літературним твором. Така практика стала повсякденною і для колег з 10-ї початкової школи м. Дрезден, адже саме завдяки зв'язку урочної та позаурочної діяльності, вдається найкращим чином сформуванню багатосторонню, компетентну та гармонійно розвинену особистість учня початкової школи. З учнями цієї школи зазвичай застосовуються наступні форми роботи: театралізовані, інтерактивні ігри, інтелектуально-пізнавальні, художньо-прикладні, тематичні вечори, ігрова програма, гра станціями (квест), проєкти (дослідження).

Варто зазначити, що у більшості шкіл в Німеччині у навчальних планах передбачено спеціальний тиждень, присвячений окремому проєкту за певною темою. Така форма роботи покликана об'єднати урочну діяльність з навколишньою дійсністю та забезпечити ґрунтовність знань та вмінь дітей шляхом проєктної роботи, що базується на засадах інтеграції.

Ми погоджуємося з думкою німецької дослідниці Е. Кліме, про те, що позаурочна виховна робота має величезні можливості для залучення дітей до формування особистості, більше ніж звичайні шкільні заняття. Розмаїтість позаурочних виховних методик і прийомів дозволяє робити цей процес всебічним [2, с. 131].

Слід зауважити, що позаурочна робота у початковій школі східних земель Німеччини не обмежується гуртками та секціями. До цього виду діяльності відносяться й інші шкільні заходи: екскурсії, шкільні свята, традиційні заходи-активності для згуртування учнівського колективу, предметні тижні, взаємні відвідання учнями один одного з партнерськими школами в межах країни чи з-за кордону. Можна стверджувати, що така практика дуже розповсюджена та є традиційною для більшості шкіл східних земель Німеччини.

Отже, у початкових школах східних земель Німеччини для реалізації завдань освітнього стандарту повною мірою, ефективного застосування учнями набутих знань у різних ситуаціях, вчителі застосовують види урочної та позаурочної діяльності. За допомогою такого поєднання, вчитель може не тільки створити унікальні практичні умови для реалізації потенціалу учнів у освітньому середовищі, а й розкрити особистість кожного у тій чи іншій ситуації. Зауважимо, що цей процес базується на засадах інтеграції та компетентнісного підходу.

Список використаних джерел:

1. Bos W. Internationale Schulleistungsforschung / Bos W., T. N. Ostlethwaite // Leistungsmessungen in Schulen / F. E. Weinert. – Weinheim und Basel : Beltz Verlag, 2002. – S. 119–121.

2. Klieme E., Radisch F. Ganztagsangebote in der Schule. Internationale Erfahrungen und empirische Forschungen Bildungsreform. Band 12/ Bundesministerium für Bildung und Forschung (BMBF). Bonn, Berlin, 2005. – 207 s.

3. Solga H. Soziale Ungleichheiten in schulischer und außerschulischer Bildung Stand der Forschung und Forschungsbedarf / H. Solga, R. Dombrowski. – Düsseldorf: Hans-Böckler-Stiftung, 2009. – 80 с. – (11171).

4. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – 1991. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>.

5. Закон «Про освіту Тюрингії» № 221-1 від 13.09.2016 р.: прийнятий Конференцією міністрів культури та освіти 13 вер. 2016 р. – Тюрингія: GVBl. 2016. – 437 с. – (Серія видань «Офіційний документ»). <http://landesrecht.thueringen.de/jportal/?quelle=jlink&query=HSchulG+TH&psml=bsthueprod.psml&max=true&aiz=true>

6. Концепція нової української школи [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://mon.gov.ua/Новини%202016/12/05/konczepczya.pdf>.

Грицкова Ю.В.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди*

ВНЕСОК К.Д. УШИНСЬКОГО У РОЗРОБКУ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ БАТЬКІВ

Загальновідомо, що природним середовищем первинної соціалізації дитини є сім'я. З перших днів появи малюка на світ сім'я покликана готувати його до життя та практичної діяльності, в домашніх умовах забезпечити розумну організацію його життєдіяльності, допомогти засвоїти позитивний досвід старших поколінь, набути власного досвіду поведінки й діяльності. Проте значна частина батьків, не маючи належної підготовки, припускають серйозних помилок у вихованні дітей. Тому надзвичайно важливою стає проблема озброєння батьків педагогічними знаннями, формування у них педагогічної культури, а необхідним – опанування історико-педагогічного досвіду, в якому зосереджено цінні результати наукових пошуків вітчизняних та зарубіжних педагогів і філософів.

У ході наукового пошуку було встановлено, що вагомий внесок у розробку зазначеної проблеми зробив видатний педагог ХІХ століття К.Д. Ушинський. Розглядаючи сім'ю як провідний виховний інститут, як основне й домінуюче середовище у вихованні особистості дитини, де малюк отримує перші враження, набуває найпростіших знань та навичок, розвиває свої природні схильності, він звертав особливу увагу на рівень педагогічної освіченості батьків, підкреслюючи, що батьки повинні